

ку) правових конфліктів в приватноправовій сфері та розвантаженню судової системи держави від ряду справ, які не доцільно розглядати в порядку цивільного судочинства. В більшості розвинених країн світу медіація є найпоширенішим альтернативним способом вирішення спорів, тому закріплення на законодавчому рівні інституту медіації свідчило б про дійсне бажання України гармонізувати власне законодавство до загальноприйнятих світових стандартів та відповідати міжнародним тенденціям у даній сфері на належному рівні.

Зіменко О. В.

*Запорізький національний університет,
аспірантка кафедри теорії та історії держави та права*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕЮДИЦІЇ ЯК ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Застосування преюдиції, як підстави звільнення від доказування у національному цивільному судочинстві передбачено ч.3, ч.4 ст.61 ЦПК України. Не потребують доказування обставини, встановлені судовим рішенням у цивільній, господарській або адміністративній справі, що набрало законної сили, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини; вирок у кримінальній справі, що набрав законної сили, або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення обов'язкові для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено вирок або постанову суду, з питань чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою.

Отже, процес доказування включає в себе використання преюдиції. На думку К. С. Юдельсона, С. В. Курильова, В. Рясенцева та інших науковців, преюдиція є підставою для звільнення від доказування. Не потребують доказової процесуальної діяльності преюдиційно встановлені факти. Преюдиціальність фактів ґрунтується на правовій властивості законної сили судового рішення і визначається його суб'єктивними і об'єктивними межами, за якими сторони й інші особи, які брали участь у справі, а також їх правонаступники не можуть знову оспорювати в іншому процесі встановлені судом у рішенні факти і правовідносини. Факти, встановлені рішенням суду, що набрало законної сили не доводяться знову при розгляді інших цивільних справ, в яких беруть участь та самі особи. Факти, встановлені вироком суду в кримінальній справі, який набрав законної сили, є обов'язковими для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, лише в двох питаннях: чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою (Штефан М. Й. Цивільний процес: Підручник. – 2-ге вид. – К.: Ін Юре, 2001. – 696 с.). Слід зазначити, що суб'єктивними межі застосування преюдиції мають місце коли в двох справах беруть участь одні й ті самі особи,

чи хоча б одна особа, щодо якої встановлено ці обставини. Об'єктивні межі стосуються обставин, встановлених рішенням чи вироком суду.

Не можуть мати преюдиціального значення рішення суду в тотожних за фабулою справах, але за позовом іншого позивача або за участю додаткового співвідповідача. Не мають преюдиціального значення оцінка судом конкретних обставин справи, які сторонами не оспорювалися, мотиви судового рішення, правова кваліфікація спірних відносин. Преюдиціальне значення можуть мати лише ті факти, щодо наявності або відсутності яких виник спір, і які зазначені у резолютивній частині рішення.

Преюдиційні обставини є обов'язковими для суду, який розглядає справу навіть у тому випадку, коли він вважає, що вони встановлені невірно. Таким чином, законодавець намагається забезпечити єдність судової практики та запобігти появі протилежних за змістом судових рішень (Коментар до Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 р., № 1618-IV: науково-практичний коментар станом на 01.12.2008 р. [Електронний ресурс] / Всеукраїнська мережа ЛІГА-ЗАКОН. – Режим доступу: www.ligazakon.ua).

У цивільному процесуальному праві використання преюдиції допомагає встановлювати стабільні та чітко сформульовані правила розгляду справ. Запорукою належної судової процедури є обов'язковість та остаточність рішення суду. Підтвердженням цього є положення ст.124, ст.129 Конституції України та Постанова № 14 Пленуму ВСУ «Про судові рішення у цивільній справі» від 18.12.2009 р., які вказують на обов'язковий характер рішень суду, що набрали законної сили, а також позиція Європейського суду з прав людини, згідно з якою рішення, яке набрало законної сили, є остаточним і оскарженню не підлягає (Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Праведная проти Росії» від 18.11.2004 р. // Вісн. Верх. Суду України. – 2006. – № 2. – С. 28–30).

Штутін Я. Л. розглядав преюдицію, як передрішення – судовий вирок, судові рішення чи постанова адміністративного органу з питань про наявність чи відсутність юридичного факту чи правовідносин, обов'язкових для суду, що розглядає справу, пов'язану із раніше вирішеною. Зазначав, що визнання передрішених юридичних фактів без доказування є прямим наслідком взаємної обов'язковості судових постанов, що набрали законної сили. (Штутін Я. Л. Предрешения (преюдиции) в советском гражданском процессе / Я. Л. Штутин // Советское государство и право. – М. -1956. – № 5. – С.58-67).

На думку В.В. Масюк, у діяльності суду по розгляду цивільних справ має значення співвідношення преюдиції та передсудності. Преюдицію слід відокремлювати від передсудності, під якою розуміють можливість розгляду цивільної справи і задоволення позовних вимог лише за наявності рішення суду по іншій справі, зокрема яка підлягає розгляду в порядку іншого судочинства. Передсудність є наслідком намагання уникнути протиріч у діяльності судів різних юрисдикцій, а також небажання надати

суду можливості вирішувати питання, які виходять за межі його предметної компетенції. У ряді цивільних справ не може бути ухвалено рішення без наявності рішення суду, ухваленого за правилами іншої юрисдикції. (Масюк В.В. Презумпції і преюдиції в цивільному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / В. В. Масюк ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2010. – 20 с.).

Існує погляд, згідно з яким преюдиція розглядається як засіб судової аргументації, як правило, що звільняє від доказування обставин, які були встановлені рішенням іншого суду, що набрало законної сили, визнаються обов'язковими і не потребують повторної перевірки. Якщо судом були встановлені певні обставини, зафіксовані у судовому рішенні, то вони визнаються преюдиціальними, такими, що не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини (Ляшенко Р. Д. Загальна характеристика та властивості преюдиції як засобу судової аргументації / Р. Д. Ляшенко // Часопис Київського університету права. – 2012/3. – С.22-25).

Таким чином, застосування преюдиції дає можливість а) пов'язувати процес доказування під час розгляду і вирішення справ цивільного, господарського, адміністративного, кримінального судочинства; б) встановлювати правові зв'язки між процесуальними галузями права щодо питань однакового застосування правових норм, які регулюють діяльність по доказуванню.

Бут І.О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного процесу*

ТРЕТЕЙСЬКИЙ СУД ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА ФОРМА ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Перш за все, необхідно визначити, що собою являє альтернативні форми вирішення цивільно-правових спорів. Оскільки на законодавчому рівні інститут альтернативного вирішення спорів в Україні не закріплено, а у науковому середовищі відсутнє його однозначне розуміння, необхідно звернутися до досвіду зарубіжних країн.

Вперше процедури альтернативного вирішення спорів були застосовані у США як протипага державній формі судочинства, недоліками якої є формалізований характер, що не завжди сприяє досягненню найбільш ефективного результату, що найбільш повно задовольняє інтереси обох сторін. На сьогодні термін «альтернативне вирішення спорів» є офіційним та широко застосовується не тільки в правовій теорії, але й у законодавстві багатьох країн (Спектор, О.М., Проблема визначення поняття та системи АВС у сучасній юридичній літературі // Науковий вісник Дніпропе-